

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Antonii Mariae Gratiani A Burgo S. Sepulchri Episcopi Amerini De Vita Joannis Francisci Commendoni Cardinalis Libri Quatuor

Graziani, Antonio Maria

Parisiis, 1669

Cap. III. De consiliis ejus Regnum vni è Caesaris filiis conciliandi.

urn:nbn:de:hbz:466:1-9616

*De consiliis ejus Regnum vni è Cæsaris
filiis conciliandi.*

CAPUT III.

ATQUE hæc sic comparata, præmunitaque in Polonia Commendoni curâ, ac industriâ fuerant. At in Lithuania (pars hæc altera Regni est magis fœdere, ac legibus, quàm animis Polonia adjuncta) etiam certiora creandi Regis consilia habebant. Duæ in ea gente familiæ longè cæteras opibus, ac dignitate tum anteibant; Radgivilla, & Cotchevicia, atque hæ (quod ferè fit) æmulatione potentiæ in Republica dissidebant. Harum principes erant Nicolaus Christophorus Radgivillus, & Joannes Cotchevicius: Nicolai hujus pater Catholicæ Ecclesiæ adedò infensus, infestusque fuerat, vt opes, quibus reliquos Regni Principes longè est supergressus, ad evertendam Christianæ pietatis fidem omnes contulerit, hæcque nuper conflatas de sacrorum ratione opinioniones non invexerit modò in Lithuaniam primus; sed per omnes Poloniæ provincias vnus maximè disperferit. Filii huic quatuor fuere; natu majorem Nicolaum admodum adolescentem in Germaniam, vt in Calvinii doctrina, quam ipse maximè sectabatur, institueretur, misit. Sed juvenis vbi sapere per se aliquid cœpit, incon-

Sf iij

stantiâ sentiendi hæreticorum offensus , averterat à paternis erroribus animum , & confusus opinionum varietate , magis tamen quid fugeret , quàm quid sequeretur inveniebat. Nam Catholicæ disciplinæ rudis planè , atque expers erat. Sic affectus , patre mortuo , cum lustrandi studio cæteras nationes in Italiam , Romamque venisset , ac subjecisset oculis , quæ longè secus tradita ab impietatis magistris acceperat , cum aliorum proborum hominum , tum maximè Commendoni consuetudine , sermonibusque commotus , ad eò Catholicæ fidei placita mente amplexus est , ut in patriam reverso nihil prius fuerit , quàm sublatum à patre veræ pietatis cultum restituere ; & suas sacerdotibus res , honorémque , ejectis novitatis doctoribus , reddere ; fratresque inde ita imbuere bonis opinionibus , ita in prisca pietatis studiis educavit , ut alter eorum , Georgius nomine , sacerdos , & Episcopus Vilenfis fuerit , & mox à Gregorio Pontifice Maximo , petente Stephano Rege , in Cardinalium numerum relatus : & primus Lithuanorum eum honorem in familiam , patriamque suam intulit filius , cujus pater ad conturbanda sacrorum jura , divinasque ceremonias polluendas , pravissimarum opinionum , atque hæresum disciplinam primus importarat ; atque eum honorem ita gessit , ut innocentiam , probitatis , totiusque sacerdotalis vitæ specimina egregia dederit. Corchevicius eadem hæresis labe infectam primam juventam egerat , maturior

ætas faniozem attulerat mentem, & ab eodem
 Commendono penitus cum Ecclesia matre in gra-
 tiam fuerat reductus; quibus obstrictus pietatis
 vinculis vterque ei, vt decuit, parentis cultum,
 atque observantiam exhibebat; inter ipsos nulla
 propria similtas, disjuncti magis familiæ, quàm
 suo dissidio erant. Hos, in quorum manu sita
 Lithuanica res esset, jungere amicitia, gratiaque
 Commendono in magno negotio fuit, assecutusque
 est, vt etiam diligerent inter se, & ex eo cum
 Nicolao quoque patruo Vilnæ Palatino, à quo
 hostiliter dissenserat, in gratiam Cotchevicius re-
 diret. Cùm hos igitur Commendonus haberet
 sui perstudiosos, ac nihil non tutò committi ab
 se eorum fidei intelligeret, sæpè vivo adhuc Au-
 gusto, sed jam graviter decumbente, cum vtroque
 separatim ab altero occultos sermones de Catho-
 lico creando Rege, deque obviàm eundo hæreti-
 corum conatibus, si Augustum morbus extinxisset,
 contulerat; & cùm quærendum externum Re-
 gem conveniret, quando neminem esse è popula-
 ribus appareret, cui se cæteri subjecturi essent, sa-
 tis exploratis eorum sensibus, mentionem de Ma-
 ximiliani Cæsaris filiis intulit, eos esse adolescen-
 tes longè nobilissimâ totius Europæ stirpe Re-
 gum, Cæsarumque genitos, indolis probæ, atque
 eâ ætate quam facillè ad Poloniæ mores forma-
 turi essent. Maximiliano enim egregia soboles
 sex filiorum erat, quos Maria mater (Philippi hæc
 Regis soror erat) sanctissimâ disciplinâ institue-

rat, permittente viro conjugum omnem educandorum filiorum curam, & charitate ejus, & Philippi respectu, cui suam suspectam religionis fidem esse sciebat. Primus Radgivillus, cujus familiae vetus erat in Austriis studium, nudavit animum, monuitque Commendonum eodem Cotchevicium perduci posse, vel auctoritate ejus, vel metu Moscorum Principis, cum quo graves inimicitias gereret, & quem antea ab Augusti orbitate ad Poloniae res sciret aspirare. Cum is quoque Commendono esset assensus, via, ac ratio perficiendae rei ineunda, statuendaque erat. Dicitur dies, quae omnes simul in colloquium venirent: & quia res premenda silentio erat, ne si ad Commendonum convenissent, productus, quod necesse videbatur, in multas horas sine arbitris sermo, suspicionem praerberet, proximam deligunt sylvam, in quam Commendonus per dies aestivos exire paucis comitatus animi causa solebat. Eo uterque Princeps cum singulis servis a pedibus venit, & Commendonus ipse, me vno assumpto comite, quem solum conscium consilii habebat, rheda vectus ad condictum tempus adfuit. Servis traditis equis, atque opperiri cum auriga jussis, in maxime abdutum sylvae locum est secessum, data, acceptaque fide, & a me quoque exacto jurejurando, postquam diu colloqui omnia satis expendissent, tandem in haec est ab omnibus consensus: ut Lithuani unum e Caesaris filiis, quem ipse dedisset, Magnum Ducem; sic enim suum ipsi Regem appel-

pellant, Polonis non expectatis statim crearent; procreato, si res posceret, viginti quinque millia equitum in armis haberent; (nam rudes illæ gentes ad pedestrem militiam, tantum equestri bello habiles sunt) neque enim dubium habebant, quin Poloni Lithuanorum præjudicium secuti, quod antè in Sigismundo primo, aliisque factum esset, eundem Regem & ipsi acciperent. Cupiverunt Lithuani non creare solum sibi separatim à Polonis Regem, sed etiam habere, memorantes detrimenta, quæ passa eorum Respublica ab hostibus suis esset, ex quo se Polonis junxissent; proque eo vehementer contenderunt. Sed Commendonus, si hæ gentes in duo dividerentur Regna, neutrum satis firmum fore ratus, ac veritus præterea, ne mutuis inde se bellis attererent, tenuit, ut ejus rei arbitrium Cæsari permitteretur. Privatim illi sibi nihil cautum voluerunt, publice hæc postularunt: ut Lithuanis salvæ suæ leges inviolatæque manerent; Lithuanicæ magistratus, præfecturæ, publicæque alia munera nemini, nisi Lithuanis mandarentur, externi omnes excluderentur: quod agri paulò antè Augustus Lithuanicæ ademptum Polonici juris fecisset, id Lithuanis restitueretur: Episcopos non Princeps daret, sed Canonici prisco more repetito liberis suffragiis eligerent. Id juris suaserat Commendonus adimi Regibus, expertus non optimos, & scientiâ divinarum rerum, & religione spectatos ab iis, sed quos gratia, aut ministeria aulæ com-

mendassent Episcopos dici solere ; unde eos non custodes legum , errantiumque Regum monitores , quod antea fuerant , sed beneficio , speique obnoxios , plerumque Regum ipsorum nutibus , cupiditatibusque , nihil discernentes æquæ an iniquæ essent , servire : ex quo maxima Ecclesiastica res damna , detrimentaque accepisset. Hæc omnia , sicuti acta , statutaque inter ipsos erant , rogatur Commendonus , ut in Italiam rediens ad Cæsarem , quem ex itinere conventurus erat , referret. Si Augustus mortem antè obiisset , quàm ille è Polonia decederet , tum me qui hæc eadem ad Cæsarem perferrem , Viennam statim mitteret , ipse ommissa profectio , futuri Regis comitia in Polonia opperiretur : sive autem me , sive Commendonum ire ad Cæsarem contingeret , ipsi statim aut per eundem me , aut per litteras , quibus conventum erat , notis scriptas , ac certis hominibus , qui tutò perferrent , datas de Cæsaris voluntate edocerentur. Quò dictis fides fieret , uterque chirographo suo promissa firmaret ; atque ita à colloquio est discessum. Nec multò post Augustus Varsoviâ Chnifinum ad fines Lithuanix deferri voluit , ubi aggravante morbo , ut suprâ docuimus , vitâ excessit. Et Commendonus Varsoviâ profectus lento itinere , ipsum opperiens venerat Cracoviam , ubi illi præsto Andreas Sborovius , aliique fuere amici , orantes ne imminente casu Regis , Poloniam relinqueret , cum illius maximus gravissimo Reipublicæ tempore usus esset futurus.

Commendonus aliquot moratus dies, ne diutiùs tere-
 rere frustra tempus, ac mortem Augusti captare
 videretur, Cracoviâ est profectus. Vix duarum ho-
 rarum iter progressum nuncius excessum afferens
 Regis assequitur. Ergo apud Tegnitium, (mona-
 sterium *quod* est, decem millia passuum à Craco-
 via) substitit, & ut constitutum cum Lithuanis
 habebat, eâdem nocte me ad Cæsarem proficisci
 iussit. Profectus magnis itineribus, septimâ die at-
 tigi Viennam, quò tamen mortui Regis fama,
 quâ nihil est in talibus rebus celerius, meum ad-
 ventum antecesserat. Deductus ad Cæsarem, &
 cupidè ab eo, & perhumaniter acceptus, quæ a-
 cta, constitutâque cum Lithuanis erant, quóque
 modo, quâque solertiâ Commendonus & junxif-
 set amicitia inter se, quos vetus æmulatio didu-
 ctos haberet, & in eam sententiam perduxisset,
 & quos præterea è Polonia proceribus in idem
 consilium præparatos haberet, exposui. Executuf-
 que inde alia de statu rerum, quæ factiones, quæ
 factionum capita, quò cujusque spectare consi-
 lia crederentur, qui certi competitores Regni,
 quibus cujusque petitio niteretur, denique qui
 maximè Cæsari, quâque ratione conciliandi essent,
 disserui. Addidi postremò Commendoni verbis
 consilium, legationem quamprimùm quàm ma-
 ximè splendidam mitteret, Legatos homines spe-
 ctatos, nec nisi Catholicos deligeret; ad Catho-
 licos enim, & per Catholicos rem *motam* dirigi,
 agique oportere: Laschium pollicentem operam,

tutam

misso statim nuncio, litterisque liberali oratione confirmaret; pecuniæ quoque aliquid ei, quâ ratione maximè militares viros cogere posset, submitteret: aut ipse Viennâ Uratisslaviam (Silesiæ hæc est vrbs imminens Poloniæ finibus) transfiret, aut Ernestum filium (huic enim Regnum petebatur) cum aliquot equitum turmis mitteret: ante omnia maturaret Cotchevicio, & Radgivillo mentem aperire; si enim hinc occuparent Lithuani Regem renunciare, hinc in Polonia Lascchius cum valida factione confurgeret, & Cæsar ipse, aut filius ex propinquo arma, opemque faventibus promptam ostentarent, antè filium ejus Regem futurum, quàm alii commovere se, aut explicare sua consilia possent, & quod alterius Regni instar esset, de manu Catholicorum liberum, nullis novis pactionibus, nullâ novâ lege, contra quam hæretici molirentur, obstructum Regnum habiturum: sed cuncta prævertenda celeritate esse, dum nova, nec satis cognita libertas, & turbatæ, & immaturæ res opportunam intento, audentique occasionem præberent, atque in eo verti totius consilii summam credere Commendonum; si enim multitudini spatium trahendi sub arbitrium suum Rempublicam daretur, difficiliora omnia fore, à Germanorum enim nomine, Austriôque vulgò mirum in modum abhorreri. Cæsar non attentè solùm, sed avidè etiam omnia audivit, méque ad quintum Viennæ diem percontando quotidie, quærendoque de singulis de-

tinuit. Postremò cùm effusè gratias Commendono egisset, missurum se dixit propediem in Poloniam Legatos, vt ille monuisset, iis de omnibus rebus mandata daturum, futuráque omnia cum eo communia, neque se ab ipsius consiliis sapientiæ, & fidei plenis discessurum. Cum hoc dimissus responso, non quà veneram, sed longè diversis itineribus mihi penetrandum in Poloniam, atque ad Commendonum fuit, quòd omnes jam in Regnum aditus certis militum stationibus vndique custodiebantur. Hi non arcebant modò aditu exteros, sed excutiebant etiam, ac scrutabantur omnia. Et mihi cavendum illud quoque erat, ne mea ad Cæsarem profectio vulgaretur, nequa inde incommoda de nobis suspicio multitudinem, quæ tum sola dominabatur, incesferet. Comparatis pecuniâ ducibus, maximè de viis, ac sylvestribus viis, itinere facto, in Sira-diensem Palatinatum, quò se Commendonum recepisse acceperam, tutus, inobservatúsque perveni.

De legatione ad eum ab hæreticis missa.

CAPUT IV.

REGIS mors edita in vulgus maximè omnium concivit hæreticos, quorum vis omnis in licentia, atque impunitate est. Hi silen-

T t iij